

FRAMTIDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 2/2010 rd

Berättelse om regeringens åtgärder under år 2009

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 20 april 2010 berättelsen om regeringens åtgärder under år 2009 (B 5/2010 rd) till grundlagsutskottet och utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de permanenta fackutskotten ska lämna utlåtande till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- biträdande generalsekreterare Jarmo Vuorinen, riksdagen
- parlamentsledamot, vice ordförande för eGovernment Academy Hannes Astok, Estlands parlament
- ambassadsekreterare Kristi Karelsohn, Estlands ambassad.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- finansministeriet
- undervisnings- och kulturministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- inrikesministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Framtidsutskottets roll i riksdagen

Framtidsutskottets främsta uppgift är att medverka till att de beslut som riksdagen fattar är försvarbara också i ett längre perspektiv. Därför bör utskottet delta i beredningen av beslut vars konsekvenser sträcker sig långt in i framtiden. För att kunna fullfölja denna uppgift på behörigt sätt har utskottet getts i uppdrag att titta på framtidsforskningens metoder. På lång sikt måste man gardera sig för olika utvecklingsalternativ. Med tanke på denna gardering har utskottet fokuserat på metoder som lämpar sig för ändamålet, t.ex. att upprätta alternativa scenarier.

Beslut med varaktiga effekter fattas inom alla politikområden. Men det finns politikområden där besluten normalt har effekt lång tid framöver. Inte minst forsknings- och teknologipolitiken hör till de här områdena. Teknologitvärdering i riksdagen är en av de uppgifter som uttryckligen ålagts framtidsutskottet. Andra parlament saknar ett framtidsutskott, och därför har många länder i Europa uppdragit den parlamentariska teknologitvärderingen åt något annat utskott. Exempelvis Tyskland har ett utskott för utbildning, forskning och teknikutvärdering som liknar vårt framtidsutskott vad gäller de behandlade ärendenas långtidseffekter.

Framtidsutskottet påpekar att dess roll i behandlingen av redogörelser och propositioner

om forsknings- och teknologipolitik kan stärkas. Utskottet kunde tydligare som ett bland utskotten behandla forsknings- och teknologipolitiska propositioner med långtidseffekter och på så vis delta i beredningen av riksdagens svar.

Estland — en internationell förebild för utveckling av it-samhället

Utvecklingen av it-samhället är ett annat politikområde som kräver långsiktiga beslut. Utskottet har under årens lopp i många olika sammanhang uttalat sig kritiskt om hur det finländska it-samhället byggs upp. Särskilt digitaliseringen av offentliga tjänster håller alltför långsam takt. Som exempel kan nämnas samordningen av data från hälso- och sjukvården samt e-recept.

Estland har eventuellt varit bäst på, men i varje fall snabbast i världen med att bygga upp ett digitalt samhälle. Att övergången skett så snabbt beror delvis på att parlamentet lade fast riktlinjer för Estlands it-politik så tidigt som 1998. År 2006 beslutade den estniska regeringen om en it-samhällsstrategi 2013 som tar fasta på 1) medborgarna, 2) företagen och 3) den offentliga förvaltningen.

Den estniska digitaliseringen uppges ha utfallit väl och kan i korta ordalag beskrivas som följer. För närvarande använder 75 procent av befolkningen i Estland Internet eller e-post. Den offentliga sektorn finns till 100 och företagsvärlden till 95 procent på nätet. De offentliga tjänsterna nås via en gemensam portal (www.eesti.ee). "Den digitala klyftan", ett välkänt fenomen runtom i världen, utgör inget problem. I praktiken är hela den offentliga sektorn inklusive tjänster digitaliserad. Myndighetsfunktioner, ömsesidiga kontakter och dokumentutbyte sköts elektroniskt via en egen säker portal, pappersfritt. Numera är det endast republikens president (i egenskap av institution) som undertecknar papper. Offentlig data, lagstiftningsprocesser och finansieringsuppgifter kan nås online. Medborgare, bostäder, företag, fastigheter, bilar, båtar samt andra enheter och aktörer har fått ett identifieringsnummer. Mer än 80 procent av befolkningen använder ett ID-kort för e-tjänster,

verifiering, certifiering och signatur. Medborgarna har en officiell e-postadress, och när den aktiveras kommer meddelanden från staten (brev) endast den vägen.

Enligt den estniska lagen om offentlig information, som antogs 2000, ska regeringens handlingar och dokument före 2010 ha gjorts tillgängliga för allmänt bruk och tillåta fulltextsökning. Dessutom kräver lagen att myndigheter och sådana privata aktörer som har hand om offentliga uppdrag besvarar inkomna frågor inom fem arbetsdagar. Databaserna har tekniskt och i användarhänseende samordnats så att information som en gång samlats in finns tillgänglig i alla funktioner i uppdaterad form. Medborgarna har möjlighet att i s.k. civilärenden titta på vilka uppgifter om dem som använts, och i framtiden kan de eventuellt få ett sms till sin mobil om detta.

E-röstning introducerades i kommunalvalet 2005. År 2007 öppnades en deltagarportal, dvs. en webbplats där myndigheterna i diskussions syfte lägger ut projekt, planer, propositioner under beredning m.m. som man kan titta på från första början och föra en öppen och allmän debatt om. Medborgarna kan lägga initiativ och omröstning ordnas om dem. Den behöriga ministern har en månad på sig att förklara vilka åtgärder som vidtagits eller varför inga åtgärder vidtagits.

Utifrån erhållen utredning vill utskottet särskilt peka på följande i den estniska modellen. För det första har man, statledningen inkluderad, i Estland som i Storbritannien kraftfullt uppmontrat och påskyndat övergången till ett it-samhälle. Honnørsorden har varit öppenhet och insyn, effektivitet, produktivitet och smidighet. Särskilt när det gäller den offentliga sektorn har staten svarat för den övergripande arkitekturen, att systemen är interoperabla och säkra och att hänsyn tas till olika parter intressen. På statens lott har också fallit att driva på en god regional utveckling, se till att information finns tillgänglig, samordna tekniken och operativsystemen, stärka den digitala kompetensen och säkerställa att medborgargrupper med sämre möjligheter kan medverka. Arbetet har också krävt att parter-

na engagerat sig på bred front i det gemensamma målet.

Ett bra exempel på att Estland berett sig ingående och systematiskt på digitaliseringen är de undervisnings- och aktiveringskampanjer som riktats till äldre personer och andra med bristande it-kunskap. Det första, för 100 000 medborgare avsedda utbildningspaketet genomfördes i digitaliseringens startfas 2002—2005 och den andra kampanjen har kört i gång och gäller 2009—2011. Av dem som genomgick den första utbildningen har 72 procent fortsatt använda dator och Internet. Nu fokuserar man på att få 50 000 familjer att använda Internet hemma.

E-beskattnings är ett bra exempel på hur Estland fått fart på självbetjäningen på Internet. Skatteförslaget fylls i elektroniskt av 91 procent av medborgarna. När någon anlitat e-tjänsten ska beskattaren i förekommande fall betala tillbaka skatt inom fem dagar (i annat fall inom tre månader).

Allsidigare tjänster, mobilitet dvs. oberoende av tid och plats, informationssäkerhet och sårbarhet, sociala medier och samarbete mellan stat och kommuner uppges höra till de viktiga utmaningarna i framtiden.

Fart på uppbyggnaden av det digitala Finland

Finland har varit ett ledande it-land, men har helt tydligt tappat mark. Inom den privata sektorn har digitaliseringen fortskridit, men den offentliga sektorn släpar efter. Exempelvis Economist Intelligence Unit, som mäter hur den offentliga sektorn i olika länder klarat av att styra den digitala utvecklingen, placerar (2009) Finland någonstans i mittfältet i detta avseende. Bedömningen grundar sig på tillgången till offentliga digitala tjänster och kvaliteten på dem. Särskild uppmärksamhet fästes vid den offentliga förvaltningens kompetens när det gäller att utveckla och styra digitaliseringsprocessen i sitt land. Finland kom på 20:e plats, långt efter de övriga nordiska länderna som av tradition varit våra viktigaste jämförelseländer.

FN redde ut och analyserade 2008 den offentliga förvaltningens nättjänster i olika länder utifrån hur väl de erbjuder medborgarna inte bara

fakta och basinformation utan också konkreta interaktiva tjänster och redskap. Som ett av de främsta kriterierna hade FN valt hur långt länderna kommit i att utveckla e-demokrati och vilka möjligheter till e-deltagande i samhällsbesluten medborgarna har. Finland delar 43:e plats med Honduras, Mongoliet och Filippinerna. Tätplatserna intogs av Förenta Staterna, Sydkorea och Danmark. Estland och Sverige ligger på 8:e plats. FN bedömer att offentlig förvaltning i Finland inte i tillräcklig utsträckning tillhandahåller medborgarna sådana nya deltagande- och påverkansinstrument som informations- och kommunikationstekniken skulle ha att erbjuda.

Utskottet menar att regeringen bör utnyttja den estniska modellen för att snabba upp Finlands övergång till digital tid på alla tänkbara vis utifrån samlade erfarenheter. It-samhället kräver en övergripande arkitektur med fokus lagd på en samordning av systemen. Finland förfogar över utmärkta offentliga datalager, men bl.a. avgiftsbeläggningen (lagen om grunderna för avgifter till staten) gör att de inte utnyttjas effektivt. Det gäller att aktivera medborgarna med olika morötter. I och med att riksdagen kan vänta sig en redogörelse i frågan kommer de olika aktörernas engagemang att stärkas och det digitala Finland därmed få sitt genombrott.

Uttalanden som kan strykas

Utskottet anser att de åtgärder som vidtagits med anledning av följande uttalanden är tillräckliga eller att uttalandena annars inte längre behövs.

— *Invandringspolitik och ett mångkulturellt Finland* SRR 4/2001 rd — RSk 34/2002 rd. Riksdagen godkände den 8 januari 2003 framtidsutskottets betänkande, där utskottet förutsatte följande åtgärder av regeringen: Vi bör ta exempel från vår egen historia och låta den kulturella mångfalden bli en framtidens framgångsfaktor. Regeringen bör i detta syfte satsa på en integrering av såväl nuvarande som framtida invandrare och särskilt gå in för att förbättra deras språkkunskaper och beredskap att komma in på arbetsmarknaden.

— *Sysselsättningen och kostnaderna för att låta utföra arbete* SRR 4/2001 rd — RSk

34/2002 rd. Riksdagen godkände den 8 januari 2003 framtidsutskottets betänkande, där utskottet förutsatte följande åtgärder av regeringen: 14) Den höga skattegraden har ansetts vara ett handikapp för den finländska konkurrensförmågan. Men å andra sidan kan det konstateras att länder med hög skattegrad — de nordiska länderna plus bl.a. Nederländerna — utan undantag placerar sig högt i mätningar av konkurrensförmågan. Beträktad som en särfråga bör beskattningen av arbete ligga på en nivå som stöder en hög sysselsättning och kunnande. Kostnaderna för att låta utföra arbete bör anpassas till de krav arbetet ställer inför i framtiden så att de bidrar till sysselsättning och gör det lönsamt att arbeta och låta utföra arbete.

— *Höjning av kompetensnivån* SRR 4/2001 rd — RSk 34/2002 rd. Riksdagen godkände den 8 januari 2003 framtidsutskottets betänkande, där utskottet förutsatte följande åtgärder av regeringen: 6) Utgående från den finländska grundskolans internationellt erkända effektivitet bör utvecklingsarbetet ta fasta på att stärka den pedagogiska kulturen, rekrytera yrkeskompetenta lärare och förebygga utslagning.

— *Arbetstidsarrangemang som gör anpassningen av familj, studier och arbete till varandra lättare för arbetstagaren under livets lopp* SRR 4/2001 rd — RSk 34/2002 rd. Riksdagen godkände den 8 januari 2003 framtidsutskottets betänkande, där utskottet förutsatte följande åtgärder av regeringen: 13) Regeringen bör i samråd med arbetsmarknadens parter sätta i gång med att se över arbetstidsarrangemangen så att det under livets lopp blir lättare att anpassa familj, studier och arbete till varandra.

— *Befolkningen och familjens ställning* SRR 4/2001 rd — RSk 34/2002 rd. Riksdagen god-

kände den 8 januari 2003 framtidsutskottets betänkande, där utskottet förutsatte följande åtgärder av regeringen: 20) De familjepolitiska stöden bör uppmuntra till familjebildning tidigare än nu är fallet.

— *Samordningen av arbetsliv och familjeliv* B 4/2003 rd — RSk 39/2003 rd. Vid behandlingen den 1 oktober 2003 av regeringens åtgärdsberättelse för 2002 föreslog framtidsutskottet att riksdagen förutsätter att regeringen utreder hur kostnaderna för familjeledigheten, som särskilt belastar kvinnodominerade branscher och arbetsplatser, kan jämnas ut på ett rättvist sätt, att regeringen utreder hur onödiga, styva och komplicerade begränsningar kan strykas i de ersättnings-, förmåns- och tillämpningsbestämmelser som gäller familjen, att regeringen utreder om hushållsavdraget kan utvidgas till att omfatta även vårdarbete som utförs på annan ort och att regeringen utreder vilka konsekvenser dessa förslag har för ett hållbart och funktionsdugligt välfärdssamhälle som grundar sig på offentliga tjänster.

Utlåtande

Framtidsutskottet föreslår

att grundlagsutskottet beaktar det som sägs ovan och

att följande ställningstagande godkänns med anledning av berättelsen:

regeringen vidtar åtgärder för att få fart på uppbyggnaden av det finländska it-samhället och övergången till digital tid och lämnar en redogörelse om det till riksdagen.

Helsingfors den 24 juni 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marja Tiura /saml (delvis)
vordf. Jyrki Kasvi /gröna
medl. Mikko Alatalo /cent
Marko Asell /sd
Harri Jaskari /saml (delvis)
Kyösti Karjula /cent
Miapetra Kumpula-Natri /sd
Jouko Laxell /saml

Päivi Lipponen /sd (delvis)
Marjo Matikainen-Kallström /saml
Juha Mieto /cent
Mats Nylund /sv
Sirpa Paatero /sd
Lyly Rajala /saml
Kimmo Tiilikainen /cent (delvis)
Jyrki Yrttiaho /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Paula Tiihonen,
expert Osmo Kuusi.